

турно-композиционных приемов формирования зданий;

- доминирующие пластические и декоративные приемы обработки стен, деталей (кровли, орнаменты, арабески, резьба по камню и по дереву, роспись и т.п.);

- канонизированными декоративно-художественными и изобразительными средствами, с помощью которых создается среда обитания в самом жилище (интерьер), проявляющихся в многообразии применения мотивов в предметах прикладного искусства: коврах и дорожных тканях, бытовой керамике и мелкой пластике, посуде из металлов – меди, бронзы [2, 3].

В то же время системный подход к проблеме формирования жилой застройки современного арабского города в понятие “комфортность жилья” включает весь комплекс инженерной, транспортной и социальной инфраструктур, изучению которых следует уделить внимание в перспективных исследованиях.

1.Ралев А.Б. История архитектуры развивающихся стран. – К.: Вища школа, 1986. – С. 22-30.

2.Веймарн Б., Каперева Т., Подольский А. Искусство арабских народов. – М.: Искусство, 1960. – С.20-53.

3.Губина М. В., Раваждех Тайсир Мостафа. Исторические предшественники новых типов центров / мировая практика и опыт Иордании // Коммунальное хозяйство: Науч.-техн. сб. Вып.20. – К.: Техніка,1999. – С.74-76.

4.Аль-Хаири Хильм Мохаммад. Принципы формирования торгово-деловых центров в условиях Ливана: Дис.... канд. архит. – К.,1995. – 186 с.

5.Аль-ГуссусДжавдат Салем. Архитектурно-планировочная и пространственная организация туристских комплексов в условиях Иордании // Реф. р. арх. – К., 1990. – С.8, 12-15.

Получено 12.10.2005

УДК 72.012

Н.С.ТРЕГУБ

Харківська державна академія дизайну і мистецтва

ЭЛЕМЕНТЫ ДИЗАЙНУ В КОНТЕКСТЕ ПРОБЛЕМ ВИДЕОЭКОЛОГИЧНОЇ КОМФОРТНОСТІ МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА

Аналізується позитивна і негативна роль компонентів міського дизайну як відео-екологічного фактора у формуванні комфортних умов архітектурного середовища.

Сталість оточуючого середовища є основою розвитку екологічно стабільних міських систем. Конгломератна структура сучасних міст з позицій відео-екологічної комфортності середовища набуває агресивного характеру, тому що перенасиченість зоровими елементами (переважно продуктами дизайнерської діяльності) штучно утвореного середовища (архітектури міст) неминуче призводить до візуального і пси-

хологічного дискомфорту. Розкута гра форм і кольору зовнішньої реклами, її висока щільність розміщення на одному квадратному метрі фасадних поверхонь створює обстановку хаосу, викликає негативні емоції та руйнує міську «тканину». Наприклад, скупчення кіосків і торговельних павільйонів біля станцій харківського метрополітену, їх колірне різнобарв'я і різноманіття дизайнерських форм утворюють не тільки візуальний дискомфорт, але й перешкоджають вільному пересуванню великих угруповань мешканців. Проблема комфортності досягає апогею на міських територіях великих оптово-роздрібних ринків. Пошуки оптимальності та комфортності архітектурного середовища складають одну з проблемних актуальних задач сучасного архітектурознавства.

Проблема комфортності архітектурного середовища, а саме візуального комфорту оточення, лежить в ареалах урбоекоекологічного підходу, який в останні роки досліджували наступні автори: В.М.Вадімов – «Методологічні основи еколого-містобудівного освоєння прирічкових урбанізованих територій (в умовах України)», 2003 р.; Махмуд Алі Хассан Аль Субех – «Урбоекоекологічний підхід в архітектурному формоутворенні середовища (на прикладі Йорданії)», 2003 р.; Моханнад Сулаіман Махмуд Таррад – «Екологічні принципи формування житлового середовища (на прикладі Йорданії)», 2005 р.; О.О.Орлова – «Екологічний фактор формоутворення в дизайні», 2003 р. [4]. Базовою роботою з проблеми оптимізації архітектурного середовища у контексті ергономічного підходу є докторська дисертація В.П.Мироненка (1999 р.), проблема екології культури досліджувалася мистецтвознавцем К.А.Кондратьєвою. Як показав проведений аналіз попередніх досліджень, елементи дизайну як впливові фактори відеоекологічної комфортності міського середовища до сих пір системно не досліджувалися. Тому мета даної статті – виявлення позитивної і негативної ролі складових компонентів міського дизайну як відеоекологічного фактору у формуванні комфортних умов життєдіяльності людини.

Один з провідних вчених наукового напрямку – відеоекології – В.А.Філін [1, с.41] відводить значну роль постійно видимому полю як екологічному фактору. При цьому він відокремлює два різновиди полів: гомогенні і «агресивні» видимі поля. Прикладами гомогенних полів у архітектурі модернізму є голі стіни з бетону або скла, глухі поверхні огорож (паркани), асфальтове покриття, підземні переходи, гладкі двері, кухонні меблі з пластиковим покриттям і т.п. У «агресивних» полях переважають однакові елементи: велика кількість вікон на стіні багатоповерхового будинку, квадратна плитка (покриття тротуарів і доріг або оздоблення стін керамічними матеріалами). «Агресивність

видимого поля» (за В.А.Філінім і Г.Юккером) міститься у хаотичній перенасиченості цього поля (тла), в його безсистемності, пригніченій монотонності, одноманітності, нав'язливому повторенні елементів, що тиснуть на психіку людини.

Як було доведено плеядою дослідників, зорове сприйняття оточуючого простору досягається сумісною працею сенсорного і рухового апаратів очей. Руховий апарат очей, працюючи в активному режимі, забезпечує безперервне сканування видимого простору. Розглядання оточуючого світу здійснюється за допомогою послідовних фіксацій погляду, які перериваються швидкими стрибкоподібними рухами очей (саккадами). При короткочасовому погляді у людини встигає сформулюватися емоційна оцінка оточуючого простору, тому що число саккад складає 2-3 за секунду. Коли людина знаходиться у гомогенному видимому середовищі, виникає порушення автоматії саккад.

Розглядаючи фасад будинку, «зібраний» з великої кількості однакових невиразних елементів (залізобетонних панелей, простіших метричних рядів з вікон і простітків), око шукає і не знаходить «крапку фіксації», не може зачепитися за що-небудь цікаве. Це стає сигналом для переходу саккадичної системи на новий, максимальний режим роботи у пошуках так званої «крапки опори». Коли така крапка не знайдена, у людини з'являється відчуття дискомфорту. Можна провести аналогію з диханням: для автоматії дихання необхідно повітря, а для автоматії саккад необхідні зорові об'єкти. На жаль, забудова багатьох житлових мікрорайонів, які функціонують з другої половини ХХ ст., являє собою типові гомогенні поля.

У гомогенному середовищі ускладнюється також робота бінокулярного апарату, тому що імпульсом до злиття двох зображень правого і лівого ока є незбіг їхніх контурів, які як раз і є відсутніми у гомогенному полі. Виходячи з викладеного, бажано виключити з містобудівельних структур гомогенні і агресивні поля. У цьому аспекті можна припустити, що декор будинків має не тільки естетичне, але й функціональне значення. Декор забезпечує комфортність зорового сприйняття. Відома «боротьба з архітектурними надмірностями», яка була характерною для радянської архітектури кінця 50-х – початку 60-х років, потягнула за собою розширення площ гомогенних полів. Позбавитися від негативного впливу гомогенних полів допоможуть (за думкою В.А.Філіна): різноманітність ліній, деталей, елементів, поліхромія фасадів. Така насиченість видимого поля дозволить (цитуючи історика М.М.Карамзіна) вільно «перебігати від предмету до предмету». Найкращий вплив на людину здійснює саме природне середовище, наприклад, ліс з його різноманітністю форм і кольору.

Починаючи з 50-х років XX ст. концепція перетворення урбаністичного суспільства у напрямку естетизації та гуманізації стала центральною темою синтетичного мистецтва скульптора Отто Херберта Хайєка – автора «знаків неспокою» у міському середовищі. В його формальних кольорових композиціях-скульптурах з полірованої сталі, цинку, бетону і пластику є багато гострих кутів, кривих ліній і перехресть. Все це утворює умови для фіксації погляду, тому що практично після кожної саккади око «стрибає» легко і вільно і «знаходить» деталь, за яку можна легко «зачепитися». Таким чином, поява у міському середовищі елементів дизайнерської діяльності (надписів, вивісок, афіш, плакатів, баннерів і штендерів) теоретично повинна сприяти покращенню умов зорової комфортності, але спонтанна, строката концентрація цих компонентів на тлі архітектурних споруд створює зворотну ситуацію – зорове «забруднення» і дискомфорт.

Міський дизайн (транспорт, міське освітлення і обладнання, різні засоби орієнтації людини у просторі міста) – це шар міського середовища, що швидко змінюється, мобільність і потужність якого постійно нарощується. Ступінь активності дизайнерського шару по відношенню до архітектурного може (за висновками Н.С.Калініної) варіюватися від нюансу до контрасту. Нею виділена така класифікація: 1) дизайн підпорядковується, подібний архітектурі («мімікрія»); 2) дизайн відповідає архітектурі за якимось ознаками, «узгоджується» з нею; 3) дизайн (виступаючи рівноправно) «вписується» в архітектурне середовище; 4) дизайн згладжує контрасти, що склалися в архітектурній обстановці («примирення» стилів і об'єктів, «екранування»); 5) дизайн вносить корективи (технічні, функціональні зміни); 6) дизайн розставляє акценти; 6) дизайн протипоставлений архітектурі [2, с.260].

Моніторинг середовища мегаполісу Харків дозволив проаналізувати вплив елементів дизайну у створенні дискомфортних умов життєдіяльності.

Таким чином, у містах співіснують три основні гілки дизайну: промисловий дизайн, графічний дизайн і дизайн середовища. Відео-екологія – актуальна проблема сьогодення. Стихійне впровадження всіх дизайнерських елементів у сучасному архітектурному середовищі створило негативні умови щодо його якості. Дизайн у місті (в необмежених морфологічних дозах, з його активним колористичним навантаженням) утворює негативні характеристики середовища. Фахівці візуального мистецтва – дизайнери – повинні прикладати максимум професійних зусиль для досягнення не тільки оригінальної дизайнової форми у функціональному та художньому розумінні. Головна місія дизайнерів – «не нашкодити» і дбайливо «вписати» свою творчу кон-

цепцію у існуючий контекст без порушення елементарних умов комфортності.

На сучасному етапі відбувається екологізація дизайну. Серед складових, які визначають поняття нового напрямку у науковій і проєктній діяльності дизайнерів і архітекторів – екодизайн – виділяють: дизайн з ефективним матеріаловкладенням; енергоефективний дизайн; довговічний (позачасовий) дизайн. Екологічна складова повинна обов'язково включатися до проєктної діяльності. Основна ідея екологічного дизайну – досягнення балансу між природою та продуктами, створеними людиною. Зараз практично кожний навчальний проєкт розробляється з урахуванням дотримання суворих екологічних вимог.

До чинників, які обумовлюють естетичне сприйняття середовища людиною, відноситься новий напрям – мультисенсорний дизайн, у якому джерелом проєктних ідей виступає акустика й аромат. Нині у дизайні середовища використовуються функціональне освітлення, шуми, запахи, а в перспективі передбачається введення до формування предметно-просторового середовища кліматичних факторів, що змінюються (температура повітря, вологість, атмосферний тиск). Таким чином, відбувається розширення діапазону дизайнерських засобів у формуванні комфортних умов для перебування людини у архітектурному середовищі.

1.Трегуб Н.Е. Урбанистическая и видеоэкологическая ценность цветоформальных композиций // Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті: 36. наук. праць вищих навч. закладів художньо-будівельного профілю України і Росії / За заг. ред. Н.С.Трегуб. – Харків: ХХІІІ, 1999. – № 2-3. – С. 41 – 47.

2.Калинина Н.С. Дизайн временного благоустройства в исторической среде города // Город: прошлое, настоящее, будущее. Проблемы развития и управления на пороге III тысячелетия: Сб. науч. трудов и краткий каталог выставки / Под ред. Р.М.Лобацкой, О.Е.Железняк, Л.И.Аузиной, Е.Е.Кононова. – Иркутск, 2000. – С.258-261.

3.Хайек О.Х., Филин В.А., Мунипов В.М. и др. Пространство города, пространство искусства // Техническая эстетика. – 1989. – №10. – С.13-19.

4.Орлова О.О. Екологічний фактор формування в дизайні: Автореф. дис... канд. мист.: 05.01.03. / Харк. держ. акад. дизайну і мистецтва. – Харків, 2003. – 20 с.

Отримано 17.10.2005

УДК 69.056.55 : 69.057

І.І.РОМАНЕНКО, д-р техн. наук, М.І.МІЗЯК, С.М.ГОРДІСНКО

Харківська національна академія міського господарства

ВАРІАНТНА ЖИТЛОВА СИСТЕМА НА БАЗІ МОДИФІКАЦІЙ МІЖВИДОВОГО КАРКАСА СЕРІЇ 1.020-1/87

Пропонується індустріалізована будівельна система (ІБС) з модифікацій типового